

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΙΧΟΡΗΣΗΣ: ΕΠ. ΑΙΓΑΙΟΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΠ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

ΤΟ ΆΛΗΘΕΣ, ΤΟ ΑΓΑΘΟΝ, ΤΟ ΚΑΛΟΝ, Η ΑΝΩΤΑΤΗ ΙΔΕΑ

« Κατά τὴν προσπάθειάν μας τοῦ νὰ γνωρίσωμεν ἐν πρᾶγμα δὲν πρέπει νὰ προσθέτωμεν τίποτε εἰς αὐτό, ἀλλὰ νὰ ἔργαζώμεθα κατά τρόπον ὥστε μόνον του τὸ πρᾶγμα νὰ ἀνοκαλύπτηται ». Schelling

Ε.Γ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

1. Χαρακτήρ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος.

Μετὰ τὴν ἀνωτέρω, ἡ «δευτέρα ὁδὸς» αὕτη εἰς τὸν Πλάτωνα, ἃν δέν θὰ είναι: «μακροτέρα», θὰ είναι ὅμως ὅπωσδηποτε δυσκολωτέρα, διότι πρόκειται νὰ μᾶς φέρῃ διὰ τῶν λογοτεχνικῶν ἐπενδύσεων εἰς τὰ ἐνδότερα τῶν διαλόγων, ἐκεῖ ἀκριβῶς διπου ἀκτινοβολεῖ ἡ κατὰ Πλάτωνα οὐσία μὲ φωτοστεφάνους της, τὴν ἀπόλυτον ἀλήθειαν, τὸ ὄντως ἀγαθόν καὶ τὸ καθαυτὸ καλόν, οἱ δὲ ἵπποι τῆς ψυχικῆς μας ἔννωρίδες—κατὰ τὴν εἰς τὸν διάλογον Φαῖδρον κλασικὴν ἐκείνην παρομοίωσιν—ἀδυνατοῦν νὰ ἀκολουθήσουν τὴν Πλατωνικὴν ἔννωρίδα εἰς τοὺς ἔλιγμούς της καὶ εἰς τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸν «ἄλλον τόπον», ἐνθα ὑπάρχει ὁ κόσμος τῶν Ιδεῶν. Είναι ηδη γνωστὸν ὅτι οἱ Πλατωνικοὶ διάλογοι δέν είναι ἀπλαῖ φιλοσοφικαὶ πραγματεῖαι, ἀλλὰ καὶ πρώτης τάξεως λογοτεχνήματα, ὅπου πρὸς τὰ φιλοσοφικὰ περιεχόμενα καὶ τὴν φιλοσοφικὴν ἔρευναν ἔχουν συνδυασθῆ ἡ δραματικὴ τέχνη καὶ ἡ κωμῳδία σκοπίμως κατὰ τρόπον τοιούτον, ὥστε εἰς πολλὰ σημεῖα είναι ἀδύνατον σχεδὸν νὰ ἔξακριβωθῇ ἀν ὁ Πλάτων διμιλῇ σοβαρῶς, ἡ χαριεντίζηται καὶ εἰρωνεύῃται, διὰ νὰ προετοιμάσῃ τὴν ψυχὴν νὰ ζητήσῃ καὶ δεχθῇ τὸ φῶς τῆς φιλοσοφικῆς ἀλήθειας. Πολλάκις μάλιστα καὶ μὲ τὴν εἰρωνείαν φέρει εἰς τὸ μέσον φιλοσοφικὰ ζητήματα, τὰ ὅποια μόνον μετὰ κόπου καὶ μετὰ μεγάλης προσοχῆς είναι δυνατὸν νὰ ἀνακαλυφθοῦν καὶ καθορισθοῦν. Καθ' δύοιον τρόπον καὶ μὲ τὴν πλάσιν μύθων, ἡ τὴν χρῆσιν τοιούτων ἐκ τῆς Μυθολογίας, φροντίζει νὰ σκιαγραφῇ καὶ παριστάνῃ δι, τι διαισθάνεται, τοιουτοτρόπως δὲ φέρει εἰς σκέψεις καὶ θεωρίας, τὰς ὅποιας μόνον δοσὶ δύνανται νὰ εἰσχωρήσουν εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς καὶ τῆς διανοίας του, ἡ δοσὶ, ὅπως αὐτάς, ἔχουν ἐμφυτὸν τὴν τάσιν καὶ τὸν ἔρωτα πρὸς τὸ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τέλειον καὶ ἀπόλυτον, ἡμποροῦν νὰ ἐννοήσουν πλήρως, νὰ ἔκ-

τιμήσουν καὶ νὰ δεχθοῦν εἰς τὴν ψυχήν των. Ἐλλὰ δὲν είναι μόνον αύται αἱ δυσκολίαι ἐκ τῶν Διαλόγων, ἡ ἐκ τῆς ἔξελίξεως τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας, αἱ διάφοροι δυσχεραίνουν τὴν παράστασιν καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν ταῦτης. Τοῦτον πρὸ πάντων καθιστᾶ δύσκολον καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν τῇ φιλοσοφικῇ ἐπιστήμῃ ἀρχὴ τοῦ νὰ διακρίνωνται εἰς κατηγορίας αἱ διάφοροι φιλοσοφίαι συμφώνως πρὸς τὰ μᾶλλον προσπίπτοντα εἰς τὴν ἀντίληψιν διακριτικὰ γνωρίσματα, ἀδιάφορον ἂν ταῦτα παρουσιάζουν τὴν ἐπιφάνειαν, ἡ τὸ βάθος καὶ τὴν οὐσίαν. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτὴν λοιπὸν ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος χαρακτηρίζεται ὡς «ἰδεαλιστική» ἢ «ἰδεοκρατική» συνήθως, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἔξομοιωνται πρὸς ἄλλας νεωτέρας Ιδεαλιστικὰς φιλοσοφίας καὶ ιδεοθεωρίας, ἀπὸ τὰς διαφέρει κατ' οὐσίαν παρὰ πολὺ, ἀφ' ἑτέρου δὲ θεωρεῖται κοινῶς ὡς Ιδεολογία συγκεντρώνουσα ἀντιλήψεις Ιδεολόγου τίνος ἀκολουθοῦντος τοὺς πόθους του καὶ ἀποφεύγοντος τὴν πραγματικότητα. Ἐλλ' αἱ Πλατωνικαὶ ιδέαι μόνον κατὰ τὸ δνομα σχεδὸν συμπίπτουν πρὸς τὰς ιδέας νεωτέρων φιλοσόφων, ἐνὸς Σπινόζα π.χ. ἢ Καρτεσίου Μπέρκλι (G. Berkeley), καὶ πρὸς τὴν πραγματικότητα ὅχι μόνον σχετοὶ δὲν είναι, ἀλλὰ καὶ ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν, τὸν λόγον καὶ τὴν αἰτίαν τῆς πραγματικότητος αὐτῆς. Τὰ ἀντικείμενα καθῶς καὶ πᾶν εἶδος ἐνεργείας καὶ καταστάσεως, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ὑπάρχουν διὰ τῶν ιδεῶν ὡς οὐσιῶν καὶ ἀποτελοῦν ἐκδηλώσεις τούτων. Πλὴν δὲ τῆς γνωσεοθεωρητικῆς ἀπόψεως, ἡ Πλατωνικὴ ιδεοθεωρία ἀντιπροσωπεύει συγχρόνως καὶ τὰς ἡθικὰς καὶ τὰς αἰσθητικὰς ἀξίας, καὶ πρὸς τούτοις παριστάνει τὰς ιδέας ὡς μεταφυσικὰς ὄντότητας. Καὶ ἀν ληφθῆ ὑπ' ὅψιν δτι εἰς τὴν τοιαύτην ζήτησιν καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ιδεοθεωρίας ὥθετι τὸν Πλάτωνα ὅχι φιλοδοξία τις τοῦ νὰ ἀνακαλύψῃ τὰς ιδέας, ἀλλ' ὁ πόθος τῆς βελτιώσεως τοῦ ἀνθρώπου εἴτε ὡς ἀτόμου, εἴτε ὡς κοινωνίας, ὁ ἔρως πρὸς αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν καὶ καλόν, ὁ ἀνώτερος τέλος ἐκεῖνος σκοπὸς τοῦ νὰ δηγήσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἔξω τοῦ «ὑπογείου σπηλαίου» εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου τῆς ἀληθείας, τότε ἀσφαλῶς ἡ Πλατωνικὴ φιλοσοφία δὲν είναι δυνατὸν νὰ μετρηθῇ μὲ τὸ σύνηθες μέτρον, μὲ τὸ διποίον μετρῶνται αἱ διάφοροι φιλοσοφίαι καὶ κοσμοθεωρίαι. Ἐποτελεῖ καθ' ἐαυτὴν μοναδικὸν ἰδιότυπον σύστημα ἐν τῇ ιστορίᾳ. Ἡ πλήρης γνῶσις καὶ ἡ ἔξακριβωσις τῶν αἰτιῶν καὶ τῶν σχέσεων ἐν τῇ ζωῇ καὶ ἐν τῇ φύσει δὲν ἀποτελεῖ σκοπόν, ἀλλὰ μέσον πρὸς μόρφωσιν καὶ διάπλασιν τοῦ ἀν-

θρώπου, μόρφωσις δὲ καὶ διάπλασις δὲν συνίσταται εἰς τὴν πολυγνωσίαν, ἀλλ’ εἰς τὴν διαρκή τάσιν πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ δύντως ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦ, εἰς τὸν διαρκῆ καὶ συσβεστὸν πόθον τοῦ τελείου καὶ ἀπολύτου καὶ εἰς τὴν ἀνάλογον συμμόρφωσιν τοῦ διανοεῖσθαι, τοῦ βούλεοīαι, τοῦ ἐπιθυμεῖν καὶ πράττειν. Διὰ τοῦτο, ἔρως καὶ φαντασία μεγάλου ποιητοῦ, ὁραματισμός, ἔξαρσις καὶ πίστις μεγάλου πρεσφῆτου, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν παραπτηρητικότητα, τὴν ὁξύνοιαν, τὴν μεθοδικότητα καὶ τὴν μεγαλοφυΐαν μεγάλου φιλοσόφου ἀνερχομένου εἰς τὴν πηγὴν τοῦ φωτός καὶ τῆς ἀληθείας ἵνα ἐκεῖθεν ἴδῃ τὸν κόσμον, ἀποτελοῦν τὰ κύρια καὶ οὐσιώδη χαρακτηριστικὰ τῆς φιλοσοφίας κατὰ Πλάτωνα, «ἀρχόμενον», κατὰ τὸ Συμπόσιον (211 bc) «ἀπὸ τῶν δε τῶν καλῶν ἐκείνου ἐνεκα τοῦ καλοῦ ἀεὶ ἐπανιέναι, ωσπερ ἀναβαθμοῖς χρώμενον, ἀπὸ ἐνὸς ἐπὶ δύο καὶ ἀπὸ δυοῖν ἐπὶ πάντα τὰ καλὰ σώματα, καὶ ἀπὸ τῶν καλῶν σωμάτων ἐπὶ τὰ καλὰ ἐπιτηδεύματα καὶ ἀπὸ τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων ἐπὶ τὰ μαθήματα, ἔως ἀπὸ τῶν μαθημάτων ἐπ’ ἐκεῖνο τὸ μάθημα τελευτῆσῃ, ὃ ἔστιν οὐκ ἄλλου ἢ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ καλοῦ μάθημα καὶ γνῶ αὐτὸ τελευτῶν ὃ ἔστι καλόν... Ἐνταῦθα τοῦ βίου... εἴπερ που ἄλλοθι», θεωρεῖ «βιωτὸν ἀνθρώπῳ θεωμένῳ αὐτὸ τὸ καλόν. «Διὰ τούτων χαρακτηρίζει καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων τόσον τὴν μέθοδον, ὅσον καὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς φιλοσοφίας του. Αὕτη ως μέθοδος διαλεκτικὴ ἔχουσα ὑπ’ ὅψιν τὴν ἀνακάλυψιν τῆς οὐσίας εἰς τὰ φαινόμενα καὶ τὰς ἐκδηλώσεις τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ζωῆς, φροντίζει δι’ ἀναφορᾶς δλων τῶν σχετικῶν εἰς τὸ ἀπόλυτον καὶ δι’ ἀποδείξεως τῆς ἐκ τοῦ ἀπολύτου ἔξαρτήσεως τῶν πάντων, νὰ προσδιορίσῃ τοῦτο ως οὐσίαν, αἰτίαν καὶ λόγον τῶν πραγμάτων, φαινομένων καὶ καταστάσεων τοῦ «ὅρατοῦ κόσμου» καὶ τῆς ζωῆς. Διὰ τοῦτο εἶναι, καθὼς θὰ ἴδωμεν, συναγωγὴ τῶν πολλῶν εἰς ἐν, ἐπαγωγικὴ δηλαδὴ μέθοδος ἀφ’ ἐνός, καὶ ἀφ’ ἐτέρου «διαιρεσίς» ἡ παραγωγὴ τῶν πολλῶν ἐκ τοῦ ἐνὸς δι’ ἀπαγωγῆς. Ἀντικείμενον τῆς φιλοσοφίας του καὶ Διαλεκτικῆς εἶναι σὶ οὐσίαι αὐταὶ καὶ αἰτίαι, τὰ ἀπολύτως νοητά ὄντα, αἱ ἴδειαι δηλαδή, σὶ ὅποιαι διὰ τῆς συνδέσεώς των καὶ ἀλληλεξαρτήσεως φέρουν εἰς τὴν ἀνωτάτην τοῦ ἀγαθοῦ ἴδεαν, ἡ ὅποια εἶναι αἰτία πάντων. Ἡ «μονοειδής» αὐτὴ τοῦ ἀγαθοῦ ἴδεα εἶναι τὸ ἀπολύτως ἀγαθόν, τὸ ἀπολύτως καλὸν καὶ τὸ ἀπολύτως ἀληθές. Αὐτὰ ὅλα εἶναι δυνατὸν βεβαίως νὰ ἔξηγηθοῦν ως οὐτοπισμός τις καὶ νὰ παρουσιάσουν τὴν Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν ως οὐτοπίαν.. Ἐξέτασις ὅμως μετὰ μεγαλυτέρας προσοχῆς

φέρει εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι ὁ Πλάτων θεωρεῖ τὸ ἀπόλυτον ἀνέφικτον ἀνθρώπῳ καὶ «θεῶ μόνον πρέπον», διὰ τοῦτο δὲ ὁ ἀνθρώπος, κατ' αὐτὸν, μόνον διὰ τῆς τάσεώς του πρὸς τὸ ἀπόλυτον, τὴν φέρει ἐκ φύσεως, εἰναι δυνατὸν νὰ τελειοποιήται καὶ νὰ «ἔξομοιώμηται πρὸς τὸν Θεόν κατὰ τὸ δυνατόν». Ἀν τοῦτο ληφθῇ ὑπὸ ὅψιν μετὰ τῆς μεθοδικῆς ζητήσεως τῆς ἀληθείας, τότε ποῦ ὑπάρχει τὴ οὐτοπία εἰς τὴν Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν; «Ο φιλόσαφος δὲν εἶναι σοφός, οὔτε ἀμαθής, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἀλλὰ κατὶ τὸ μεταξὺ τούτων, διότι ἔχων συναίσθησιν τῆς ἀμαθείας καὶ ἀγνοίας του ἀφ' ἐνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου ίδεαν τῆς σοφίας καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ἀληθοῦς καὶ καλοῦ, τείνει πάντοτε νὰ ἐλέυθερωθῇ τῶν δεσμῶν τῆς ἀμαθείας καὶ νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ φῶς τῆς σοφίας ἵνα γνωρίσῃ τὸ καθ' αὐτὸν ἀγαθόν, καλὸν καὶ ἀληθέα. Αὐτὴ ἡ τάσις κινεῖ τὸν νοῦν καὶ τὴν διάνοιαν εἰς μεθοδικὴν ζήτησιν καὶ ἔρευναν, αὐτὴ φέρει τὸν ἀνθρωπὸν πρὸς τὸ ἀπόλυτον, πρὸς τὸν ὑπερουράνιον κόσμον τῶν ίδεων καὶ τῶν ίδεωδῶν, πρὸς τὸν Θεόν. Αὐτὴν τὴν τάσιν ἔχει πᾶς ἀνθρωπὸς ἐν μέτρῳ τινὶ, αὐτὴν θέλει νὰ ἀφυπνίσῃ καὶ ἐνισχύσῃ τὴ Πλατωνικὴ φιλοσοφία, δῦνηγοῦσα κατ' εὐθεῖαν αὐτὴν εἰς τὸ ἀντικείμενόν της καὶ τὸν σκοπόν.

«Ωστε ἐπὶ τῇ βάσει τούτων, ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος ὡς μὲν εἴναι ξένη καὶ ἀντίθετος πρὸς πάντα δογματικὸν καὶ σκεπτικὸν, ὡς δὲ πιστή μηδὲ μὲρισμένον περιεχόμενον ἔχει ὑπὸ ὅψιν τὴν οὐσίαν πάσης ἐκδηλώσεως τῆς ζωῆς καὶ τῆς φύσεως, καθ' ὅσον ὅμως ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀνθρωπὸν καὶ τὴν τελειοποίησιν τούτου εἴτε ὡς ἀτόμου, εἴτε ὡς κοινωνίας.» Αν ἐπιτρέπηται νὰ δοθῇ εἰς αὐτὴν καὶ ἄλλος χαρακτηρισμός, τότε πρέπει νὰ δονομασθῇ «φιλόσοφος» αὐτοῦ τοῦ δούλου τῆς φύσεως, διότι ἐπιδιώκει παντοῦ καὶ πάντοτε τὸ τέλειον καὶ τὸ συγγενεῦον πρὸς τὸ θεῖον. Χάριν τοῦ ίδεωδους αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀπολύτου ἀγαθοῦ ἀνεπτύχθη ἡ ιδεοθεωρία.

Απὸ ἄλλης ἀπόψεως ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος παρουσιάζει χαρακτῆρα γενικὸν ἀλλὰ μᾶς ἐνιαίας, συνεποῦς καὶ ἀρμονικῆς ἀπὸ ἀρχῆς μέχρι τέλους ίδεολογίας.

Απὸ τὸν Σωκράτην ἐκληρονόμησεν ὁ Πλάτων τὴν ἐκτίμησιν πρὸς τὴν γνῶσιν καὶ ἐπιστήμην, τὴν ὅποιαν προτιμᾷ ἀπὸ τοὺς ἐνθουσιασμοὺς (θείαν μανίαν) τοῦ ποιητοῦ καὶ καλλιτεχνοῦ. Συνδυάζει ὅμως τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτὴν γνῶσιν καὶ ἔρευναν πρὸς τὴν ποιητικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἐκείνην ίδιότητα, διὸ τὴν ἀνακαλύπτεται καὶ παριστάνεται ὁ τύπος, ἡ ἐσωτερικὴ

καὶ μόνιμος τῶν πραγμάτων μορφή, ἡ ἴδια τύπος. Κατὰ τὴν ἔξελιξίν του, ὅπως εἶδομεν, καὶ ἀπὸ τοῦ Διαλόγου «Μένωνος» ἀναγνωρίζει ἀξίαν καὶ σημασίαν καὶ εἰς τὴν «δόξαν» (παράστασιν). ‘Η μέθοδος τους κατ’ ἀρχὰς δι’ ὑποθέσεων καὶ ὁρισμῶν (Φαιδ. 100 κ.εξ. Μέν. 86e) ἐξελίσσεται ἐπίσης, καὶ ἀπὸ τῆς «Πολιτείας» κυρίως (511a, 533 bd) διακρίνεται: εἰς μαθητήν αὐτοῦ ματικήν μὲν ἀφ’ ἐνὸς ἀναγνωροῦσαν ἀπὸ ἐν ἀξίωμα ἡ ὑπόθεσιν καὶ μὴ ἐξετάζουσαν τὴν ἀλήθειαν τούτων, εἰς διαλέκτικήν δ’ ἀφ’ ἑτέρου ἐξετάζουσαν τὴν ἀλήθειαν τῶν ὑποθέσεων τῆς δι’ ἀλλών ἀνωτέρων τοιούτων. ‘Η μία ὑπόθεσις, ἡ δὲ ὁρισμός, ἐλέγχεται δι’ ἄλλης ἀνωτέρας. Μόνον τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀνωτάτη ἴδεα εἴναι «ἀνυπόθετα» (Πολιτείας 511b), ἐπομένως δὲν δρίζονται. Διὰ τοῦτο τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀνωτάτη οὐσία καὶ δύναμις περιγράφονται διὰ μύθων καὶ παραφοιώσεων. ‘Αργότερον εἰς τὸν διάλογον «Φίληβον» καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐξετάζεται καὶ χαρακτηρίζεται διὰ τοῦ μέτρου καὶ τῆς σχετικότητος, ἐννοιῶν συγγενῶν πρὸς τὰ Μαθηματικά, διότι ταῦτα κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ Πλάτωνος ἐπέδρων πολύ. ‘Άλλ’ ὁ Πλάτων καὶ τώρα δὲν εἶχε λησμονήσει τὰς ἴδεας ὡς οὐσίας καὶ αἰτίας τῶν πραγμάτων. Εἰς τὰ οὐράνια σώματα καὶ τὴν πορείαν τῶν Πλανητῶν διακρίνει τὴν ἐνέργειαν ἀνωτάτης διανοήσεως, καὶ διὰ ταύτης ἐξηγεῖ τὴν ἀλληλεξάρτησιν, τὴν ἀρμονίαν, καὶ τὴν κίνησιν αὐτῶν. ‘Η Ἀστρονομία ἔγινε δι’ αὐτὸν Θεολογία ἐξ ἀποκαλύψεως θείας καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐταυτίσθη πρὸς τὴν ἀνωτάτην αὐτὴν ἴδεαν καὶ αἰτίαν, πρὸς τὸν Θεόν.

Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Πλάτων, ἀφ’ ἐνὸς μὲν συμπληρώνει, ἀφ’ ἑτέρου δὲ ἀναπτύσσει περαιτέρω τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Σωκράτους. Προκειμένου νὰ εὕρῃ νόμον καὶ κανόνα σταθερὸν καὶ ἀπαράβατον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, δὲν ζητεῖ τοῦτον εἰς πολιτικοκοινωνικάς σχέσεις καὶ ἀντιλήψεις μόνον, ἀλλὰ φροντίζει νὰ παραγάγῃ αὐτὸν ἐκ τῆς πανταχοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ἐπικρατούστης σχέσεως καὶ ἀλληλουχίας. ‘Ἐκ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀρμονίας, ὅπου ἔκαστον πρᾶγμα εἴναι ὑποχρεωμένον νὰ πράττῃ «τὰ αύτοῦ», παράγει τὴν ἔννοιαν τῆς δικαιοσύνης καὶ ταύτην ὡς ἀρμονίαν θέλει νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τὰς κοινωνικάς σχέσεις, εἰς τὴν συμβίωσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τὰς σωματικάς καὶ ψυχικάς σχέσεις καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀτόμου. ‘Ἐκ τῆς γνώσεως δὲ καὶ συνειδήσεως τῆς τοιαύτης ἀλληλεξάρτησεως, ἀλληλουχίας καὶ ἀρμονίας ἔξαρτῷ τὴν ἡθικοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ. Οὗτοι συστηματοποιεῖ τὴν

Σωκρατικήν ίδεολογίαν καὶ ἀπὸ τούς ἐν αὐτῇ πυρῆνας σχηματίζει τὴν μεγαλοπρεπῆ μεταφυσικήν θεωρίαν του. Ἡ ἔννοια, τὴν ὅποίαν ὁ Σωκράτης κατώρθωσε νὰ χωρίσῃ ὀπὸ τὴν παράστασιν (δοξαν), γίνεται παρὰ Πλάτωνι αὐθυπόστατος ίδεα λογική καὶ ὄντολογική, ἀρχικός τῶν πραγμάτων τύπος, αἵτια παντὸς αἰσθητοῦ, φαινομένου καὶ μεταβάλλομένου. Διὰ τῆς ίδεας αὐτῆς ἐρμηνεύεται πλέον τόσον ἡ κίνησις, ἡ μεταβολή, ὁ «ροῦς τῶν πραγμάτων», δσον καὶ τὸ μόνιμον καὶ ἐνιστούν τῆς οὐσίας, οὗτο δὲ αἱρεται ἐκ τοῦ μέσου ἡ πρὸ τοῦ Σωκράτους ἐπικρατήσασα ἀντίθεσις μεταξὺ Ἐλεατῶν καὶ Ἡρακλείτου, μεταξὺ τῶν περὶ ὑπάρχεως καὶ γενέσεως περὶ οὐσίας καὶ φαινομένου, περὶ «ἐνὸς καὶ πολλῶν», θεωριῶν. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἀναξαγόρου, ἡ ἀριθμοθεωρία καὶ αἱ περὶ ἀρμονίας ἀντιλήψεις τῶν Πυθαγορείων, αἱ περὶ φύσεως ἀντιλήψεις καὶ θεωρίαι ἀλλων φιλοσόφων πρὸ τοῦ Σωκράτους, βοηθοῦν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ίδεοθερίας καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος. Τῶν προσωκρατικῶν αὐτῶν θεωριῶν ἐνώνων τὰ χωριστὰ νήματα ὁ Πλάτων, σχηματίζει μίαν γενικήν περὶ κόσμου καὶ ζωῆς ἀντιληψιν, φέρουσαν χαρακτῆρα τελεολογικού, διότι δταν καὶ δπου οι σκοποι τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καθορίζονται ἐκ τῆς σχέσεως καὶ ἀλληλουχίας τῶν ἀντικειμένων, ἐκεῖ κατ' ἀνάγκην καὶ ἡ ἀλληλουχία αὐτὴ λαμβάνεται ὑπὸ ὥς σκόπιμος καὶ τελεολογική. Ἐπειδὴ δὲ τελεολογικὴ ἀντιληψις περὶ κόσμου καὶ ζωῆς φέρει θρησκευτικὸν ἐν πάσῃ περιπτώσει χαρακτῆρα, διὰ τοῦτο, ἐνῷ ἡ πρὸ τοῦ Σωκράτους περὶ φύσεως φιλοσοφία εἶχεν ἀπομακρυνθῆ τῶν μυθολογικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων περὶ κόσμου καὶ ζωῆς, καὶ διὰ τοῦ Σωκράτους καὶ τῶν σοφιστῶν διέκειτο ἀδιαφόρως πρὸς ταύτας, διὰ τοῦ Πλάτωνος ἐπέρχεται ἐπαφὴ τῆς φιλοσοφίας πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν πίστιν. Ἄλλ' ὁ Πλάτων, δπως ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείστης Ἀστρονομίας του, δὲν υἱοθέτησε τὰς μυθολογικὰς τῆς ἐποχῆς του ἀντιλήψεις, παρ' ὅλην τὴν ἀξίαν, ἢν ἀπέδιδεν εἰς αὐτάς, ὥς πίστιν. Ἡκολούθησεν ίδίαν κατεύθυνσιν καὶ ἐφρόντισε νὰ ἐπιφέρῃ ἀρμονίαν εἰς τὰς μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ θρησκείας σχέσεις καθιστῶν ωρισμένας θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις, θεωρίας μεταφυσικάς.

Τὴν «μαιευτικὴν μέθοδον» τοῦ Σωκράτους διαμορφώνει καὶ ἀναπτύσσει ὁ Πλάτων εἰς Διαλεκτικὴν ἐπιστημονικήν, ἡ ὅποια δὲν φέρει πλέον χαρακτῆρα μονομεροῦς ἐλέγχεως, ἀλλὰ μεθόδου τελείας, ὄργάνου πλήρους διὰ τὴν φιλοσοφικὴν ἔρευναν καὶ ζήτησιν. Οπου ἡ διαλεκτικὴ μέθοδος, ἡ διὰ συνθέσεως, ἀ-

ναλύσεως καὶ διστρέσεως ἐπιδιώκουσα τὴν εὕρεσιν τοῦ ἑνιαίου, τοῦ γενικοῦ, τοῦ ἀπολύτου, τῆς ἰδέας, δὲν ἐπαρκεῖ, ἐκεῖ ἐφαρμόζεται περιγραφή καὶ παράστασις διὰ μύθων καὶ παρομοιώσεων. Ὄπου ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ἐπιστήμη ἀδυνατοῦν νὰ εἰσχωρήσουν, ἐκεῖ ἔρχεται εἰς βοηθειαν καὶ συμπληρώνει τὸ ἔργον ἡ ποίησις. Οὐτὶ διαισθάνεται καὶ συναισθάνεται ὁ φιλόσοφος, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ὄρισῃ καὶ ἀποδείξῃ, αὐτὸ περιγράφει καὶ παριστάνει διὰ ποιητῆς. (Πρβλ. Φαίδ. 114d, Γοργ. 523a, 527a, Τίμ. 29d, 59 κλπ.) Ἡ χρῆσις αὗτη τοῦ μόνου ἀποδεικνύει ὅτι διὰ Πλάτωνος ἡτοὶ ικανός, δχι μόνον νὰ συσχετίζῃ καὶ νὰ χρησιμοποιῇ καταλλήλως φιλοσοφίαν καὶ μυθολογίαν, ἐπιστήμην καὶ ποίησιν, διανόησιν καὶ φαντασίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ εἰσχωρῇ εἰς τὸν ὑποσυνεδρητὸν ἐκείνον κόσμον, οὕτως ἀμυδράν μόνον ἰδέαν ἔχομεν, καὶ τὸν ὅποιον δὲν δυνάμεθα νὰ ἐρευνήσωμεν διὰ μέσων, ἀτινα μᾶς παρέχει ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ λογική.

Οἱ ἀνωτέρω χαρακτηρισμὸς τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος ὡς ἐπιστημονικῆς θεωρίας καὶ ὡς μεθόδου, ὡς συστήματος φιλοσοφικοῦ ἐν διαρκεὶ ἐσωτερικῆς οντότητος καὶ ἔξελιξει, ὡς θεωρίας τέλος περὶ κόσμου καὶ ζωῆς ἐνωσάστης καὶ ἀναπτυξάστης προηγηθείσας φιλοσοφικάς θεωρίας, θά τητο χωρὶς ἀλλο ἐλλειπής, ἀν δὲν θὰ ἔγινετο μνεία καὶ τοῦ ἀλλου, ἐπίσης σπουδαίου καὶ ούσιώδους γνωρίσματος αὗτῆς, τοῦ διδακτικοῦ καὶ πατιδαγωγικοῦ. Κατά τινα ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ I. Stenzel (Πλατοῦ μετεργείτερ, 1929) «ἐπειδὴ αὗτὸ τὸ διποίον περιέχεται εἰς τοὺς Πλατωνικοὺς διαλόγους εἶναι μεγίστης σημασίας καὶ ἀξίας, παραβλέπει τις συχνά καὶ δὲν λαμβάνει ὑπ’ ὄψιν ὅτι διὰ Πλάτωνος διδάσκει ἐπίσης καὶ πῶς μανθάτει τις καὶ κατανοεῖ.»

Πράγματι δέ, περιεχόμενον καὶ μέθοδος, φιλοσοφικὴ ἐρευνα καὶ ἀνάπτυξις θεωρίας ὑπὸ μορφὴν διαλογικήν καὶ μέθοδον διαλεκτικήν, είναι συνδυασμένα κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ πείθουν, νὰ προδιαθέτουν καὶ νὰ ἐπιδροῦν ἡθικῶς καὶ ἡθοπλαστικῶς. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον παρουσιάζουν καὶ τὴν τελειοτέραν διδακτικήν μέθοδον (Πρβλ. Φαῖδρον). Ἐν γένει ἡ μὴ φιλοσοφικὴ ἀποψις καὶ ἀντίληψις, κατόπιν ἔξετάσεως καὶ μεθοδικῆς ἐρεύνης, ἀντικαθίσταται διὰ φιλοσοφικῆς τοιαύτης, δχι δογματικῶς, ἀλλὰ δι’ ὑποβοηθήσεως πρὸς αὔτενεργητικήν ἀνύψωσιν εἰς τὸ φιλοσοφικῶς σκέπτεσθαι. Ἀφετηρίαν εἰς τοὺς διαλόγους ἀποτελεῖ πάντοτε ἡ κοινὴ ἀντίληψις καὶ συνείδησις, ἡ ὅποια θεωρητικῶς μὲν είναι αἰσθημα, ἀντίληψις,

παράστασις (δόξα) και ἀληθής δόξα (ἔννοια ψυχολογική), πρακτικῶς δέ κοινή ἀντίληψις περὶ ἀρετῆς. Διὰ τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου ἐλέγχονται καὶ ἀναιροῦνται αἱ τοιαῦται κοιναὶ ἀντίληψεις καὶ ὑποθέσεις. Τοιουτορόπως καθαρίζεται τὸ ἔδαφος καὶ προετοιμάζεται συγχρόνως διὰ νὰ δεχθῇ τὴν φιλοσοφικὴν ἀπομνήν τὴν ἀλήθειαν. Δὲν ταπεινώνεται ἀπλῶς ὁ ἐλεγχόμενος, καὶ δὲν ἀφίνεται μὲ τὸν θαυμασμὸν πρὸς τὸν διδάσκοντα. Τοιοῦτον τι ἐπεδίωκον οἱ σοφισταί. 'Ο Πλάτων, μετὰ τὸν ἐλεγχὸν καὶ τὴν ψυχικὴν προπαρασκευὴν τοῦ διδάσκομένου, τοῦ συνομιλητοῦ, θέτει κατὰ τρόπον μεθοδικὸν ἐπίστης τὴν ὄρθην καὶ φιλοσοφικὴν ἀντίληψιν, ἡ ὅποια εἶναι ὠρισμένη καὶ θετική. 'Ο Πλατωνικὸς διάλογος μετὰ τοῦ περιεχομένου παρέχει καὶ τὴν μεθοδικὴν ζήτησιν καὶ ἔρευναν καὶ συγχρόνως ἐπιδιώκει τὴν ἀνάπτυξιν ἀγάπης καὶ ἐνδιαφέροντος, "Ἐρωτος πρὸς τὴν ἀλήθειαν, πρὸς τὸ δυτῶς ἀγαθὸν καὶ πρὸς τὸ καλόν, διότι μόνον ὅπου ὑπάρχει τοιοῦτος" Ἐρως, ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπὸς τῆς φιλοσοφίας, ἡ μεθοδικὴ δηλαδὴ ἔρευνα, ἡ ἐμβάθυνσις καὶ ἡ ἔξακριβωσις τῆς ούσίας τῶν ἀντικειμένων, καταστάσεων καὶ ὅλων ἐκδηλώσεων ἐκ τῆς ζωῆς καὶ ἐκ τῆς φύσεως.

2. Οφισμὸς καὶ διαιρεσίς τῆς φιλοσοφίας κατὰ Πλάτωνα.

'Η ἔννοια τῆς φιλοσοφίας κατὰ τὴν ἔξελιξίν της παρουσίασε διπλῆν τινα περιπέτειαν, δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν. 'Αφ' ἐνὸς μὲν διεπλάσθη καὶ διεμορφώθη συμφώνως πρὸς τὴν ἐν γένει καὶ συνολικὴν πρόσδον, ἀφ' ἐτέρου δὲ συνεμορφώθη ἐκάστοτε πρὸς τὸ εἶδος καὶ τὸν τρόπον τοῦ φιλοσοφεῖν κοι πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν φιλοσοφούντων.

Διὰ τοῦτο ἀνθρωπος ὡς ὁ Σωκράτης ταπεινόφρων καὶ θεωρῶν τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν «ὁ λίγος τινος ἀξιαν καὶ οὐδενός» ('Ἀπολογ. 23a), ἀνθρωπος ἔχων συνείδησιν τῆς ἀγνοίας του καὶ μὴ ὑπερηφανεύμενος διὰ τὴν πολυγνωσίαν του, ἥτο δυνατὸν νὰ ὀνομάσῃ τὰς ἀντίληψεις καὶ τὴν ἰδεολογίαν του «φιλόσοφοι αὐτοί» καὶ ἐαυτὸν «φιλόσοφον», δηλαδὴ ἀγαπῶντα καὶ ποθοῦντα τὴν σοφίαν. Πρὸ τοῦ Σωκράτους, οἱ ἀσχολούμενοι εἰς τὰ κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν ὀνομάζοντο «σοφοί», ἡ «σοφισταί», ἐνῷ «φιλόσοφοι» ἐλέγοντο κοινῶς οἱ φιλομαθεῖς ἐν χένει. Αὐτὴν τὴν σημασίαν φέρει ἡ λέξις «φιλόσοφος» εἰς τὸν Ἡράκλειτον π. χ. (Diels: Fragm. d. Vorsokr. 35) καὶ αὐτὸ τοῦτο

έννοει και ο 'Ηρόδοτος (I, 30) κάμψων λόγον περὶ τοῦ Σόλωνος ώς «φιλοσοφέοντος... θεωρίης εἶνεκεν.» Απὸ τοῦ Σωκράτους δικαὶος αἱ λέξεις «φιλόσοφος», «φιλοσοφία», γίνονται ἐννοιαὶ ἐπιστημονικαὶ μὲν φιλοσόφουν περιεχόμενον, καὶ ως τοιαῦται ἀντικαθίστουν τὰς ἄλλας ὀνομασίας. Εἰς τὴν κατὰ Πλάτωνα 'Απολογίαν τοῦ Σωκράτους εὐρίσκομεν τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ βάθος τῆς Σωκρατικῆς φιλοσοφίας. Από τίνος ἀπόψεως παρουσιάζεται αὐτὴ ἀντίθετος πρὸς τὴν παλαιοτέραν «σοφίαν», τὴν καλλιεργοῦσαν τὴν πολυμάθειαν καὶ ἐρευνῶσαν τὰ «ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς», καὶ πρὸς τὴν Σοφιστικήν, διότι περιορίζει τὴν ἐρευνήν καὶ γνῶσιν εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν ἀνθρώπον, εἰς τὸ «γενναῖον θεόν τοῦτον». Ο Σωκράτης νομίζει διότι πρέπει νὰ ζῇ τοιουτοτρόπως φιλοσοφῶν καὶ ἔξετάζων τὸν ἑαυτόν του καὶ τοὺς ἄλλους, μὲ τὴν ἔκτελεσιν δὲ τοῦ τοιούτου προσρισμοῦ του πιστεύει διότι προσφέρει μεγίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πατρίδα του.

Εἰς τοὺς Διαλόγους τοῦ Πλάτωνος, ἡ ἔννοια τῆς φιλοσοφίας τηρεῖ μὲν κατ' ἀρχὰς τὸν Σωκρατικὸν αὐτὸν χαρακτῆρα, βαθύτατον δικαίου καὶ κατὰ τὴν διαδοχὴν τῶν περιόδων τῆς Πλατωνικῆς ἔξελιξεως, ἀναπτύσσεται κατὰ τὸ βάθος αὐτῆς καὶ τὸ πλάτος, καὶ σταθεροποιεῖται. Η πρὸς τὴν σοφίαν καὶ τὴν γνῶσιν (ἐπιστήμην) φιλία καὶ ἀγάπη, γίνεται «Ἐρωτική», τούτης διάθεσις, δύρη καὶ διαρκής τάσις, τὴν διποίαν θεωρεῖ δὲ Πλάτων ἀπαραίτητον διὰ τὴν «φιλόσοφον φύσιν» συμφώνως πρὸς ὅσα γράφει εἰς τὴν «Πολιτείαν» περὶ φυσικῆς προδιαθέσεως τῶν φυλάκων καὶ ἀρχόντων. Επειδὴ δικαίου δὲ πρὸς τὴν σοφίαν «Ἐρωτικόν διὰ νὰ ἀναδείξῃ τὸν φιλόσοφον, διότι, πλὴν τῆς τάσεως καὶ τοῦ ζήλου πρὸς τὸ ἐρευνᾶν καὶ μανθάνειν, ἀπαιτεῖται καὶ μέθοδος κατάλληλος πρὸς ἐμβάθυνσιν εἰς τὰ πράγματα καὶ εἰς τὰς σχέσεις αὐτῶν, διὰ τοῦτο πρὸς τὴν προδιαθέσιν καὶ τὸν φιλοσοφικὸν «Ἐρωτα συνδυάζεται ἡ μεθοδικότης, ἡ Διαλεκτική ως «συναγωγὴ» καὶ «διαίρεσις», ως ἀσφαλὲς μέσον ἀνόδου ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων καὶ φαινομένων εἰς τὰς οὐσίας καὶ εἰς τὰς ίδεας, καὶ γίνεται καὶ αὐτὴ στοιχεῖον καὶ συστατικὸν ἀπαραίτητον τῆς φιλοσοφίας. Μετὰ τούτων καὶ τὸ ἀντικείμενον καὶ ὁ σκοπὸς τῆς φιλοσοφίας καθορίζονται κατ' εἶδος καὶ κατ' ἔκτασιν. Ενῷ δὲ Σωκράτης περιώριζε τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὰ κατὰ τὴν ζωὴν μόνον καὶ κατ' οὐσίαν ἐθεώρει αὐτὴν 'Ηθικήν, δὲ Πλάτων, παράγων τὰς ἡθικὰς σχέσεις καὶ τοὺς δρους τῆς συμβιώσεως τῶν ἀνθρώπων ὅχι ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ

βίου ἀπλῶς, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐν τῷ Σύμπαντι ἐπικρατούστης ἀλληλουχίας καὶ ἀρμονίας, ἐκ τῶν φυσικέρων καὶ γενικῶν ἔκείνων σχέσεων καὶ ἀλληλεξαρτήσεων, οἱ δοῦλοι αἰποτελοῦν ἀναγκαιότητα γενικὴν καὶ ἀπάλυτον, ηὔξησε τὸ πλάτος τῆς ἐννοίας τῆς φιλοσοφίας καὶ περιέλαβεν εἰς αὐτὴν καὶ τὰ κατὰ τὴν φύσιν. Ἡ φιλοσοφία εἰς τὸν Πλάτωνα διαμορφώνεται εἰς ἐπιστημονικὴν Διαλεκτικὴν (Γνωστολογίαν, Λογικήν), εἰς Μεταφυσικὴν, εἰς Ἡθικήν, εἰς Αἰσθητικήν, εἰς Φυσικήν καὶ Ἀνθρωπολογίαν (ψυχολογίαν), εἰς Κοινωνιολογίαν καὶ Πολιτειολογίαν (φιλοσ. τοῦ δικαίου). Διὰ τοῦτο ἡ κατὰ Πλάτωνα ἐννοία τῆς φιλοσοφίας παρουσιάζεται ως Ἐρως καὶ προδιάθεσις, ως μέθοδος, καὶ ως ἔχουσα: ὠρισμένον εἶδος καὶ ἔκτασιν περιεχομένον, συμφώνως δὲ πρὸς τὰς ἀπόψεις αὐτὰς εἰς τοὺς ὄρισμούς αὐτῆς ἐν τοῖς διαλόγοις, ἀλλοτε μὲν ἔξαίρεται ὁ ἔρως καὶ ἡ προδιάθεσις, ἀλλοτε δὲ ἡ μέθοδος καὶ ἀλλοτε τὸ ἀντικείμενον καὶ ὁ σκοπός τῆς φιλοσοφίας.¹⁾ Ἡ φιλοσοφία δρίζεται

Ι. Σημ. Ὁ φιλοσοφικὸς Ἐρως τονίζεται: ιδιαιτέρως εἰς τὸ Συμπόσιον (203d-204i). Εἰς τὸν Φαιδρανὸ (68b-i) διακρίνεται ὁ φιλόσοφος ἀπό τὸν «φιλοσόφατον» καὶ ἀπό τὸν «φιλοχρήματον» διὰ νὰ τονισθῇ τὸ εἶδος τῆς ἀγάπης καὶ φιλίας τοῦ φιλοσόφου ως οὐσιώδες γνώρισμα τοῦ φιλοσοφείν. (Πρβλ. Φαΐδρ. 252e, 239i, 248i, 249, Λύσ. 218n, Γοργ. 481i, Συμπόσ. 202i, 218 κλπ.). Εἰς τὴν Πολιτείαν (479 Ι. κ. ἥξ.) ἀναφέρεται ότι οἱ φύλακες φιλόσοφοι πρέπει νὰ είναι τεμαθεῖς, μνήμονες καὶ ὀγχίνοι: καὶ ὅξεις καὶ δσα ἄλλα τούτοις ἔπειται». Εἰς τὸν Θεαίτητον (155 i) ως διάθεσις τοῦ φιλοσόφου καὶ γνώρισμα τῆς φιλοσοφίας ἀναγράφεται «τὸ θαυμάζειν» «μάλα γάρ φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν·οὐ γάρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας η αὐτη...». Ορισμοὺς τῆς φιλοσοφίας ως μεθόδον διαλεκτικῆς εὑρίσκομεν εἰς τὸν Σοφιστήν: «...τὸ γε διαλεκτικὸν οὐκ ἄλλῳ δώσεις ως ἐγῷ μισι, πλὴν τῷ καθαρῶς τε καὶ δικαίως φιλοσοφοῦντι...» (Σοφιστ. 253 ιε) Πρβλ. Συμπόσ. 209a, Φαΐδρ. 276e, δόπου τονίζεται ἡ γέννησις εἰς τὰς ψυχὰς «φρονήσεως τε καὶ ἀρετῆς» ή «ἡ φύτευσις καὶ σπορά λόγων μετ' ἐπιστήμης» ως ἔργου τῆς φιλοσοφίας. Ἐπίστης ίδ. Φίληβ. (16be) κατά σύγκρισιν καὶ ἀντιπαραβολὴν πρὸς τὸ Συμπόσ. 210 κ. ἥξ. Ἡ εἰς τὴν Πολιτείαν (514a) εἰκὼν τοῦ ὑπογείου σπηλαίου καὶ τὰ εἰς τὴν ἐβδόμην Ἐπιστολὴν (342 ab, 344 b) λεγόμενα περὶ δύναμας, λόγου, εἰδώλου, ἐπιστήμης κλπ. παριστάνονταν ώσαύτως τὴν φιλοσοφίαν ως Μέθοδον. Διὰ τοῦ ἀντικειμένου καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς δρίζεται ἡ φιλοσοφία εἰς τὸν Γοργ. (481a εἰς τὴν Πολιτείαν (480i, 484e) κλπ. Εἰς τὸν Θεαίτητον (145c), ἐπιστήμη καὶ σοφία ταύτιζονται. Προκύπτει δοθεν τὸ συμπέρασμα ότι καὶ ἡ φιλοσοφία ως ἐπιστήμη, πρέπει νὰ είναι ἡ αὐτή πρὸς τὴν σοφίαν. Ἡ ἀντίφασις δημος αἵμηται αἴρεται διὰ διακρίσεως βαθμῶν σοφίας καὶ ιδίᾳ διὰ τῆς διακρίσεως τῆς ἀνθρωπίνης τοιαύτης ἀπὸ τῆς τελειοτάτης καὶ θείας (Φαΐδρ. 278 ι, Παρμενίδ. 134e ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἐν τῷ Συμπόσιῳ περιγραφόμενον ἔρωτα, Πρβλ. καὶ Θεαίτ. 176 b κ. ἥξ. περὶ «ὅμοιώσεως θεῶν»). Τὸ εἶδος τοῦ ἀντικειμένου τῆς φιλοσοφίας καὶ τὸ πλάτος αὐτῆς ὀναφέρου-

ώς «φιλόμαθεια» και ό φιλόσοφος ώς «σοφίας ἐπιθυμητής», ώς «τῆς ἀληθείας» ή «τοῦ καλοῦ θιλοθεάμων» (Πολιτείας 376, 475bc, 581b). Άλλοι πάλιν όριζεται ή φιλόσοφος ώς «κτήσις ἐπιστήμης» και «ἐπιστήμη τοῦ ποιεῖν καὶ.... ἐπιστασθα: χρῆσθα: τούτῳ ὁ ἄντοιη», ώς «βασιλικὴ τέχνη» (Εὐθύδημ, 288d, 289b, 292d), ώς «διαλεκτικὴ μέθοδος» (Σοφιστ. 253e, 259, 260a, 254a) και ἀλλού τέλος ώς «ἐπιστήμη τῶν αὐτῶν» (Γοργ. 482a), «τοῦ δυντος» (Πολιτείας 480a), τοῦ «ἀεὶ κατὰ ταῦτα ὡσαύτως ἔχοντος» (Πολιτείας 484b). Κατὰ τὸν διάλογον Θεαίτητον (173c) τοῦ φιλόσοφου «τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται καὶ ἐπιδημεῖ, ἡ δὲ διάνοια ταῦτα, πάντα ἡγησαμένη σμικρὰ καὶ οὐδέν, ἀτιμάσσασα πανταχῇ πέτεται κατὰ Πίνδαρον «τάς τε γᾶς ὑπένερθε» καὶ τὰ ἐπίπεδα γεωμετροῦσα, «οὐρανοῦ θ' ὑπερ» ἀστρονομοῦσα καὶ πᾶσαν πάντη φύσιν ἐρευνωμένη τῶν ὄντων ἐκάστου ὅλου, εἰς τὴν ἐγγὺς οὐδὲν ἐματήν συγκαθιεῖσα..... τί δέ ποτ' ἐστὶν ἀνθρωπος καὶ τί τῇ τοιαύτῃ φύσει προσήκει διάφορον τῶν ἀλλων ποιεῖν ἢ πάσχειν, ζῆτει τε καὶ πράγματ' ἔχει διερευνώμενος» ὁ φιλόσοφος». (Θεαίτ. 174, 176).

Ἐπειδὴ ὁ Πλάτων δὲν ἤθελε νὰ συγγράψῃ περὶ φιλόσοφίας, ἀλλὰ νὰ καθιδηγήσῃ διὰ τῶν διαλόγων του εἰς τὸ φιλόσοφεῖν, φιλόσοφεῖν δὲ ἔθεωρει τὴν διὰ τῆς ἐρεύνης καὶ τῆς γνώσεως διάπλασιν καὶ διαμόρφωσιν καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου συμφώνως πρὸς τὸ ἴδεωδες, πρὸς αὐτὸ τὸ ἀγαθόν, καλὸν καὶ ἀληθές, διὰ τοῦτο δὲν μᾶς λέγει μὲν ἔνα ὄρισμόν, ἀμέσως, τί ἐννοεῖ ὑπὸ τὸν ὄρον «φιλόσοφος». Ἀφίνει δῆμως νὰ εὕρῃ τοῦτο διάγνωστης τῶν διαλόγων «συμφιλοφῶν» καὶ δρίζει τὴν ἔννοιαν τῆς φιλόσοφίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ως ἀνωτέρω ὅρων αὐτῆς κατ' εὐκαιρίας, καὶ εἰς τοὺς τοιούτους ὄρισμοὺς προσθέτει καὶ ἀλλούς διαφόρους ἀκόμη, δευτερεύουστης σημασίας. Εἰς τὸν Φαιδωνα π.χ. δρίζεται ή φιλόσοφία καὶ «ώς μελέτη θανάτου», εἰς τὸν Πρωταγόραν (356 κ.ξ.) ώς αὐτοκυριαρχία καὶ ἐπικράτησις «καὶ ἡδονῶν καὶ τῶν ἀλλων ἀπάντων», ώς «ἐπιμέλεια ἀρετῆς» εἰς τὸν Εὐθύδημον (275a),

ται εἰς Θεαίτητον (173d, 174–176). Ἐν τῷ Τιμαίῳ 47b, ἐν Πολιτείᾳ 525d, 527, 533 κ. ξ. ὅπου τονίζεται ή συμβολή τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὴν φιλόσοφίαν, ἐν Φαίδρῳ 261a, ἐν Φαίδων.61a. (Πρβλ. καὶ Πολιτείας 473d, 474b, 499b κλπ.).

ώς ἀποσλλαγή τῶν ήδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν εἰς τὸν Φοίδωνα (82be) ως «δύναμις ἔρρωμενεστάτη» εἰς τὴν Πολιτείαν (477b), ως Σιαπαιδαγώγησις καὶ ως μορφωτικὸν μέσον εἰς τὸν Γοργίαν (485ad), εἰς τὸν Εύθυνημον (307a), εἰς τὸν Μενέχενον (234a) κλπ.

Προκειμένου λοιπὸν νὰ διατυπωθῇ σαφῶς καὶ συντόμως διὰ μιᾶς προτάσεως τὸ τεριεχόμενον τῆς φιλοσοφίας κατὰ Πλάτωνα καὶ νὰ ἀναλυθῇ ἡ ἔννοια ταύτης, πρέπει νὰ γίνη σύνθεσις, τρέπον τινα, δλων τῶν εἰς τοὺς δισλόγους πολλῶν καὶ ποικιλῶν ὅρισμάν, ἵνο ἐξ ὀλῶν αὐτῶν σχηματισθῇ εἰς, ἀποδίδων τὰ οὔσιώδη γνωρίσματα κοι τὸ πλάτος τῆς ἔννοίας τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Τοῦτο διευκολύνεται βεβαίως ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὅψιν τὸν φιλοσοφικὸν ἔρωτα, τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον καὶ τὰς ἀναλλοιώτους κοι ἀμεταβλήτους ούσιας (ἰδέας) τῶν πραγμάτων ἐκ τῆς ζωῆς καὶ ἐκ τῆς φύσεως, ως οὔσιώδη, γενικὰ καὶ σταθερὰ γνωρίσματα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος. Συμφώνως δὲ πρὸς ταῦτα, ἔχομεν τὸν ἔξῆς γενικὸν ὅρισμόν: «Φιλοσοφία κατὰ Πλάτωνα εἶναι ἡ διαρκὴς καὶ μὲ ἀμείωτον ζῆτλον μεθοδικὴ (διαλεκτικὴ) ζήτησις τῆς ἀμεταβλήτου καὶ ἀναλλοιώτου ούσιας καὶ ἀληθείας εἰς τὰ ἀντικείμενα, εἰς τὰς διαφόρους ἐπιδράσεις, εἰς τὰς ἐκδηλώσεις καὶ καταστάσεις τῆς ζωῆς καὶ τῆς φύσεως, πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ δυντῶς ἀληθοῦς, ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ, τοῦ ἀνωτάτου ἰδεώδους, δι' οὗ νὰ ἔξασφαλίζηται ἡ τελειοποίησις, ἡ εύδαιμονία, ἡ ἀρμονία ἐν τῇ ζωῇ καὶ ἡ κατὰ τὸ δυνατὸν ἔξομος ὥστις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν. (Πρβλ. καὶ Πολιτείας 510–511, 517–518).

Συμφώνως πρὸς τοὺς ἀνωτέρω ὅρισμούς ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος, κατὰ πλάτος ἐκτείνεται εἰς πάντα τὰ ἀντικείμενα, φαινόμενα καὶ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, καὶ τῆς φύσεως, προκειμένου νὰ ἀναζητηθῇ πανταχοῦ τὸ δυντῶς δν καὶ ἀληθές, τὸ αὐτὸ δεῖ δν καὶ κατὰ ταύτα ὥσταύτως ἔχον. Διὰ τοῦτο ὡς πρὸς τὰς ἀλλας ἐπιστήματας εἶναι ἐπάλληλος καὶ γενική, ἐπεξεργαζομένη τὰ περιεχόμενα τούτων καὶ σχηματίζουσα ούτω τὴν γενικὴν περὶ κόσμου καὶ ζωῆς ἀντίληψιν. δι' ἣς δ ἀνθρωπος νὰ ἔχῃ ὑπ' ὅψιν καὶ νὰ προσανατολίζηται πρὸς τὴν ἀνωτάτην τοῦ ἀγαθοῦ, καλοῦ καὶ ἀληθοῦς ἰδέαν. 'Η Μουσικὴ συμβάλλει διὰ τοῦ περιεχομένου τῆς εἰς τὸν το-

αύτην φιλοσοφίαν, ή φύοια κατά τὸν Φαιδωνα (61a) είναι «μεγίστη μουσική». (Πρβλ. Πρωταγ. 342 a). Ἡ Γεωμετρία, ή Ἀριθμητική καὶ ἐν γένει πᾶσα μαθηματική γνῶσις είναι προπαιδευσις καὶ προπαρασκευὴ διὰ τὴν διαλεκτικήν, διὰ τὸ «ἔτερον... τμῆμα τοῦ νοήτοιν... οὐ αὔτὸς ὁ λόγος ἀπτεται τῇ τοῦ διαλέγεσθαι δυνάμει, τὸς ὑποθέσεις ποιούμενος οὐκ ἀρχὰς ὅλλα τῷ θντὶ ὑποθέσεις, οἰον ἐπιβάσεις τε καὶ δρμάς, ἵνα μέχρι τοῦ ἀνθρώπου θέτετον ἐπὶ τὴν τοῦ παντός ἀρχὴν ἴων, ἀψάμενος αὐτῆς, πάλιν οὖν ἔχομενος τῶν ἐκείνης ἔχομένων, οὐτωςὲπι τελευτὴν καταβαίνη, αἰσθητῷ παντάπασιν οὐδενὶ προσχρώμενος, ὅλλα τίθεσιν αὐτοῖς δι' αὐτῶν εἰς αὐτά, καὶ τελευτῇ εἰς εἶδη» (Πολιτείας 510–511). Καὶ ή ποίησις, καὶ ή Πολιτική καθὼς καὶ η ρητορική, ή Ἀστρονομία κλπ. είναι μερικαὶ ἐπιστῆμαι παρέχουσαι εἰς τὴν φιλοσοφίαν τὸ περιεχόμενόν των μαζῆς μὲν ὅλας «πολλὰς τέχνας... λεγομένας καὶ ἐπιστήμας» (Σοφιστ. 257 be). Πῶς δὲ ή φιλοσοφία λαμβάνει ὑπ' ὅψιν καὶ ἐπεξεργάζεται τὸ περιεχόμενον τῶν ὅλων ἐπιστημῶν, ἀναφέρει ὁ Πλάτων εἰς τὸν διάλογον «Φίληβον (56 de): «Ἄριθμη τική... ὅλην μέν τινα, τὴν τῶν πολλῶν φαστέον, ὅλην δ' αὐτὴν τῶν φιλοσοφούντων... Οἱ μέν γάρ που μονάδας ἀνίσους καταριθμοῦνται τῶν περὶ ἀριθμὸν οἰον στρατόπεδα δύο καὶ βοῦς δύο τὰ σμικρότερα ἥ καὶ τὰ πάντων μέγιστα... οἱ δ' οὐκ ὃν ποτε αὐτοῖς συνακολουθήσειαν, εἰ μὴ μονάδα μονάδος ἐκάστης τῶν μυρίων μηδεμίαν ὅλην ὅλης διαφέρουσάν τις θήσει...» Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔκτου βιβλίου τῆς Πολιτείας (509–511e) περιγράφεται καὶ παριστάνεται σαφέστερον καὶ ἐποπτικώτερον ἡ σχέσις τῆς φιλοσοφίας πρὸς τὰς ὅλας ὑπαλλήλους αὐτῆς ἐπιστήμας. Ἡ ὅλη πραγματικότης χωρίζεται κατ' ἀρχὰς εἰς δύο: εἰς δρατὸν καὶ εἰς νοητὸν κόσμον, ἐκαστος τῶν δοπίκων πάλιν διαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Ὁ αἰσθητὸς καὶ δρατὸς κόσμος διαιρεῖται εἰς εἰκόνας (εἴδωλα) καὶ εἰς πραγματικά ἀντικείμενα, ὁ δὲ νοητὸς εἰς μαθηματικά ἐννοίας καὶ εἰς τὰς ἰδέας.

Αἱ ἐπιστῆμαι καὶ τέχναι αἱ ἀσχολούμεναι εἰς τὰς εἰκόνας (εἴδωλα) καὶ εἰς τὰ ἀντικείμενα, ἀποτελοῦν τὴν κατωτέραν βαθμίδα, οἱ Μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι αἱ ἐργαζόμενοι δι' ὑποθέσεων εἰς τὰ τοῦ νοητοῦ κόσμου τίθενται εἰς τὸ μέσον, μεταξὺ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἀφ' ἐνὸς τῶν ἔχουσῶν ὄντικειμενον τὰς εἰκόνας καὶ τὰ πράγματα τοῦ δρατοῦ κόσμου, καὶ τῆς ἐπιστήμης τῶν ἰδεῶν ἀφ' ἔτέρου, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ἀνώτατην βαθμίδα καὶ ὀνομάζεται Διαλεκτική, ἐπιστήμη τοῦ ὄν-

τος κ.τ.λ. 'Αξιοσημείωτον είναι ότι διά τὰς ούτω χωριζομένας ἐπιστήμας προσδιορίζεται καὶ ἀναλογοῦσα ἴδιαιτέρα ἐνέργεια τῆς ψυχῆς. ('Η διάκρισις αὐτη είναι ἀσχετος πρὸς τὸν χωρισμὸν ταύτης εἰς διανοητικόν, θυμικὸν καὶ ἐπιθυμητικόν). 'Η διὰ τὰ Μαθηματικὰ καὶ τὴν ἐπιστήμην τοῦ νοητοῦ κόσμου ἐνέργεια τῆς ψυχῆς ὀνομάζεται «διάνοια» καὶ τίθεται μεταξὺ τοῦ νοθροῦ ἡ νοήσις, ὡς ἐνεργείας χαρακτηρίζουσσης τὴν ἀνωτάτην ἐπιστήμην, καὶ τῆς δόξης ἀποτελούσσης γνώρισμα τῆς διὰ τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας τῶν ἀντικείμενων τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ψυχικῆς ἐνεργείας. «Καὶ μοι ἐπὶ τοῖς τέτταρσι τμήμασι, (1) διαλεκτικῇ, 2) Αριθμητικῇ—Γεωμετρίᾳ, 3) ἐπιστήμαις καὶ τέχναις φυτικείμενων, 4) τέχναις εἰκόνων καὶ εἰδώλων τῶν πραγμάτων) «τέτταρα ταῦτα παθήματα ἐν τῇ ψυχῇ γιγνόμενα λαβέ, νόησιν μὲν ἐπὶ τῷ ἀνωτάτῳ, διάνοιαν δὲ ἐπὶ τῷ δευτέρῳ, τῷ τρίτῳ δὲ πίστιν ἀπόδος καὶ τῷ τελευταὶ φεικασίαν, καὶ τάξιν αὐτὰ ἀνάλογον, ὡσπερ ἐφ' οἷς ἐστιν ἀληθείας μετέχει, οὕτω ταῦτα σαφηνείας ἡ γησάμενος μετέχειν». (Πολιτείας 511d). Εἰς ἔτερον Κεφάλαιον τῆς Πολιτείας (533c—534a ΥII), ἀντὶ τῆς «νοήσις» καὶ τῆς «διάνοιας» γίνεται χρῆσις τῆς ἐννοίας: «ἐπιστήμη», ὡς ἀντικείμενον δὲ ταύτης καὶ τῆς νοήσεως ἀναφέρεται «ἡ οὐσία», ἐνῷ ὡς ἀντικείμενον τῆς δόξης καὶ τῶν ἐπιστημῶν κοι τέχνῶν τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὰ τοῦ ὄρατοῦ καὶ αἰσθητοῦ κόσμου, «ἡ γένεσις».

Καθ' ἑαυτὴν ἡ φιλοσοφία, πλὴν τῶν περιεχομένων ἐκ τοῦ ἔξω κόσμου καὶ τῶν μερικῶν ἐπιστημῶν, ἔχει ὡς ἀντικείμενον καὶ τὰς ψυχικάς καὶ διανοητικάς λειτουργίας, καταστάσεις καὶ διαθέσεις. 'Οπως τὰ ἀντικείμενα καὶ αἱ καταστάσεις τῆς ζωῆς ἐν γένει καὶ τῆς φύσεως, οὗτω καὶ ἡ γνῶσις καὶ ἐπιστήμη (τὸ γνῶθι σαύτὸν) ἀποτελεῖ ἀντικείμενον τῆς φιλοσοφίας. Κατὰ τὸν διάλογον «Χαρμίδην» (166c) καὶ ἡ σωφρόσυνη εἴναι ἐπὶ στήμη, καὶ μάλιστα τοιαύτη, ὡστε ἐνῷ «αἱ ἄλλαι πᾶσαι ἄλλου εἰσιν ἐπιστῆμαι, ἑαυτῶν δ' οὐ», αὐτὴ «μόνη τῶν τε ἄλλων ἐπιστημῶν ἐπιστήμη ἐστί καὶ αὐτὴ ἑαυτῆς». (Πρβλ. καὶ Σοφιστ. 292 ειδ., Πρωταγ. 357 b, Πολιτείας 611—612, 477 b, 479 d). Δὲν χωρίζει ἀμέσως καὶ σαφῶς ὁ Πλάτων τὴν φιλοσοφίαν του εἰς κλάδους. 'Εὰν δημάς λάβωμεν ὑπ' ὅψιν δοσα λέγει εἰς τὸν διάλογον «Πολιτικὸν» (258c, 267 aε) περὶ ἐπιστήμης γενικῶς, βλέπομεν δτι κάμνει διάκρισιν μεταξὺ «γνώστι-

«ἄνυ» καὶ «πρακτικόν» ἐπιστημῶν, ἐκ τῶν διποίων τὰς μὲν «γνωστικάς» θεωρεῖ κυρίως θεώρητικάς, διποις τὰς Μαθηματικάς λ.χ. ἐπιστήμας, τέος δὲ «πρακτικάς» ἐφηρμοσμένας στὴν χειρομηχανήν καὶ σύμπασαν χειρομηχανήν». Τὰς γνωστικάς ὑποδιαιρεῖ εἰς ἐπιτακτικάς καὶ εἰς κριτικάς, τὰς πρώτας, εἰς αὐτεπιτακτικάς κλπ. προκειμένου περὶ τῆς πολιτικῆς. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τὴν φιλοσοφίαν θεωρεῖ ἐπιστῆς ἐπιστήμην, διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ότι καὶ ταύτην διέκρινεν ἀν καὶ δχι σαφῶς εἰς θεωρητικήν καὶ εἰς πρακτικήν¹). Ἀλλὰ τοιαύτη τις διαίρεσις οὔτε ἔμελε τήθη, οὔτε ἐπεκράτησεν.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος διαιρεῖται συνήθως εἰς Διαλεκτικήν καὶ Λογικήν, εἰς Φυσικήν, καὶ εἰς Ἡθικήν, ἀποδίδεται δὲ ἡ τοιαύτη διαίρεσις—δυνάμει τούχαρχιστον—εἰς αὐτὸν τὸν Πλάτωνα. Ὁ Κικέρων (*Acad. post. I, 5, 19*) βασιζόμενος εἰς τὸν Ἀντίοχον ἐξ Ἀσκάλων ἐπιβεβαίοι τούτῳ: «Fuit ergo iam accepta a Platone philosophianti ratio triplex: una de vita et moribus, altera de natura et rebus occultis, tertia de disserendo (Διαλεκτική) et quid verum sit quid falsum, quid rectum in oratione pravumve, quid consentiens, quid repugnet indicando». Ὁ δὲ Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός (*Κατὰ Μαθημ. YII, 16*) λέγει ότι «... τῶν εἰπόντων τῆς φιλοσοφίας τὸ μὲν τι εἶναι φυσικόν, τὸ δὲ ἥθικόν, τὸ δὲ λογικόν.... δυνάμει μὲν Πλάτων ἐστιν ἀρχηγός, περὶ πολλῶν μὲν φυσικῶν, πολλῶν δὲ ἥθικῶν, οὐκ δλιγῶν δὲ λογικῶν διαλεχθείς, ρητότατα δὲ οἱ περὶ τὸν Σενοκράτη καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Περιπάτου, ἕτι δὲ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἔχονται τῆσδε τῆς διαιρέσεως...» (Πρβλ. καὶ Διογέν. Λαερτίου 3, 50 καὶ Ἀλβίν. Εἰσαγ. 3, 6). Φαίνεται ότι ἡ τοιαύτη διαίρεσις ἐπεκράτησεν, ἀφ' ἐνὸς μὲν λόγω εύκόλου διακρίσεως τοῦ περιεχομένου τῶν Διαλόγων εἰς Διαλεκτικήν καὶ λογικήν, εἰς Φυσιοφιλοσοφίαν καὶ εἰς Ἡθικήν, ἀφ' ἐτέρου δὲ λόγω ἐφαρμογῆς αὐτῆς παρὰ τῆς Ἀκαδημίας καὶ παρὰ τοῦ Ἀριστοτέλους. Δὲν ἀποκλείεται βεβαίως καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων νὰ ἐφήρμοζεν αὐτὴν εἰς τὰ μαθήματα καὶ τὴν διδασκαλίαν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, ἀλλὰ περὶ τούτου δὲν ἔχομεν ἀποδείξεις. Εἰς τοὺς Διαλόγους, πλὴν τῆς Διαλεκτικῆς, αἱ λοιπαὶ δινομασίαι: «Φυσική» καὶ «Ἡθική» δὲν ἀπαντῶνται, ἀντὶ δὲ τῆς τελευ-

1. Πρβλ. II. Leisegang: Deuklitionen 1928 καὶ: Die Platonideen und der Gegenwart. 1929.

ταίας ταύτης θὰ ἔπειτε γάρ κάμνη χρῆσιν μᾶλλον τῆς λέξεως «Πολιτική» ἀν λάβωμεν θπ̄ ὅψιν δσα σχετικῶς ἀναφέρονται εἰς τὸν Πολιτικὸν (303c, 305e, 259b), εἰς τὸν Εὔθυδημον (291c), εἰς τὸν Γοργίαν (464b) κλπ.

‘Ανεξαρτήτως δόμως τῆς προελεύσεώς της, ἡ τοιαύτη διαίρεσις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιλάβῃ ὅλου τὸ φιλοσοφικὸν περιεχόμενον τῶν Διαλεκτικῶν, διότι εἰς τούτους, πλὴν περιεχομένων ἐκ τῆς Διαλεκτικῆς καὶ Λογικῆς, ἐκ τῆς Φυσικῆς καὶ ἐκ τῆς Ἡθικῆς ὑπάρχει καὶ παριστάνεται καὶ πορεία τις ἔχελίξεως, καθὼς καὶ μεθοδική τις ἀνάπτυξις σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἐπιστημονικὴν προπαίδευσιν καὶ τὴν ἡθικὴν διαπαιδαγώγησιν. Ἐπίσης ἀναπτύσσονται θεωρίαι περὶ τοῦ καλοῦ, αἱ ὅποιαι ἀποτελοῦν βάσεις ἐπιστημονικῆς αἰσθητικῆς. Ἡ κατανομὴ τῶν τοιούτων περιεχομένων εἰς τὴν Διαλεκτικὴν ἀφ’ ἐνὸς καὶ εἰς τὴν Ἡθικὴν ἀφ’ ἑτέρου, ὅπως συνήθως γίνεται, ἀφίνει πάντοτε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι αὐθαιρέτως καὶ ἐλλειπῶς γίνεται ἡ διαίρεσις τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Ὁ διάλογος Τίμαιος καὶ ὁ Φαιδων, (ἐφ’ ὅσον δύναται νὰ περιληφθῇ καὶ ἡ ἀνθρωπολογία καὶ ἡ ψυχολογία εἰς τὴν Φυσικὴν) θεωροῦνται συνήθως ἀντιπροσωπεύοντες τὴν κατὰ Πλάτωνα Φυσικὴν. Ἡ Πολιτεία, οἱ Νόμοι, ὁ Πολιτικός, ὁ Φίληβος, ὁ Γοργίας κατατάσσονται εἰς τὴν Ἡθικὴν, ἐνῷ ὁ Θεαίτητος, ὁ Σοφιστής καὶ ὁ Παρμενίδης ὑπάγονται εἰς τὴν Διαλεκτικὴν.

‘Αλλ’ ἔκτὸς τούτων ὑπάρχουν καὶ οἱ ἄλλοι διάλογοι τοῦ Πλάτωνος μὲ διάφορον ὅπωσδήποτε περιεχόμενον, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ διάλογοι δὲν ἔχουν ἀποκλειστικῶς περιεχόμενον φυσιοφιλοσοφικὸν ἢ ἡθικόν, ἢ διαλεκτικόν. Περὶ τούτου μᾶς πείθει ὁ Φαιδων, καθὼς καὶ ἡ Πολιτεία, καὶ οἱ Νόμοι κλπ. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς λοιπὸν ἢ ὡς ἀνωτέρω διαίρεσις καὶ ἀν ἐτηρήθη, δόμως οὐδέποτε ἔθεωρήθη ἱκανοποιητική. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, οἱ Γραμματικοὶ ἔχωριζον τοὺς διαλόγους, καθὼς εἶδομεν ἐν τοῖς προτγουμένοις, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ περιεχομένου των εἰς μαιευτικούς, πειραστικούς, ἀνατρεπτικούς, ἐνδεικτικούς, λογικούς, ἡθικούς, πολιτικούς, φυσικούς, ἢ εἰς ὑφηγητικούς, ζητητικούς καὶ μεικτούς. (Πρβλ. Πρόκλ. εἰς Πλάτων. Πολιτείαν I, 15). Κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους καταβάλλεται ἐπίσης προσπάθεια διακρίσεως τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας εἰς «Γενικὴν καὶ εἰς ἐφηρμοσμένην πάλιν εἰς φυσικὴν καὶ ἡθικὴν (Marbach Gesch. d. Philos), εἰς Θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν (Krug Buhle, Tennemanni κλπ.) εἰς philosophia pulchra, veri et

justi (Heide : *Initia philos.* Plat. Πρβλ. E. Zeller: *Die Philosophie d. Griechen, II Teile abteiP* κλπ. κλπ. 'Υπάρχουν μάλιστα και παραδείγματα παραστάσεως τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας διὰ συγκεντρώσεως τοῦ αὐτοῦ ἡ και συγγενούς περιεχομένου διαλόγων διαφόρων ἐποχῶν. (Th. Gomperz : *Griechische Denker*). Αἱ τοιαῦται, καθὼς και αἱ ἄλλαι παρόμοιαι προσπάθειαι, ἀφίνουν νὰ ἐννοηθῇ ὅτι τὸ ζήτημα τῆς διαιρέσεως τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος δὲν ἐλύθη, ὅτι δὲ και ἡ παραίτησις ἀπὸ τοῦ νὰ παρασταθῇ αὕτη συστηματικῶς σπωσδήποτε, και ὁ περιορισμὸς εἰς τὴν παράστασιν τῆς περείας μόνον τῆς ἔξελίξεως τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας, δὲν ἴκανοποιοῦν. Εἰς προηγούμενα κεφάλαια τοῦ παρόντος βιβλίου ἐγένετο λόγος περὶ τῆς ἀντιλήψεως ἡμῶν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἔξελίξεως τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας, και τῆς παραδοχῆς ἡ μή, φιλοσοφικοῦ συστήματος τοῦ Πλάτωνος. 'Ενταῦθα τονίζομεν διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, δτι και διὰ τῆς ἔξελίξεως της ἡ Πλατωνικὴ φιλοσοφία παρουσιάζει τὰς γενικὰς και συνεχεῖς ἐκείνας γραμμὰς τῆς θεωρίας, αἱ ὅποιαι και ἐπιτρέπουν και διευκολύνουν τὴν παράστασιν τῆς φιλοσοφίας, ὡς συνόλου και κατ' εἶδη τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος και τῶν κατευθύνσεων τῆς ἐπιστήμης, συμφώνως πρὸς τὸ ἀντικείμενον εἰς ὃ ἀσχολεῖται αὕτῃ. Μένει ὅθεν τὸ ζήτημα μόνον, ποία διάταξις και διαιρεσις θὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὴν τοιαύτην «συναγωγὴν» τῶν θεωριῶν. 'Η εἰς Διαλεκτικὴν (Λογικήν), Φυσικὴν και 'Ηθικὴν, διαιρεσις δὲν είναι ἀρκετὴ ώστε νὰ περιλάβῃ δλον τὸ περιεχόμενον τῶν διαλόγων, πᾶσαι δ' αἱ νεώτεραι ὡς ἀνωτέρω διαιρέσεις φαίνεται ὅτι δὲν δύνανται νὰ δώσουν καλλίτερον και καταλληλότερον σχῆμα. 'Αλλ' ἡ εἰς Διαλεκτικὴν (Λογικήν), Φυσικὴν και 'Ηθικὴν, διαιρεσις,δσον και ἀν είναι ἀλλειπτής, δύναται ἐν τούτοις νὰ περιλάβῃ μέγα και σπουδαῖον μέρος ἐκ τοῦ φιλοσοφικοῦ περιεχομένου τῶν Διαλόγων, τοῦτο δὲ σημαίνει ὅτι οὔτε είναι ἀνάγκη, οὔτε πρέπει νὰ ἀπορριφθῇ. 'Ἐφ' δσον δὲν είναι δυνατὸν νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ τελειοτέρου τινὸς συστήματος ἡ σχήματος, ὅρθὸν είναι νὰ συμπληρωθῇ κατὰ τρόπον, ώστε νὰ περιληφθῇ δλόκληρον τὸ φιλοσοφικὸν περιεχόμενον τῶν Διαλόγων εἰς ἐν σύστημα διαιρέσεως. Τοιαύτη δὲ συμπλήρωσις πάλιν είναι δυνατὸν νὰ γίνῃ διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ἐννοιῶν μὲν μεγαλύτερου πλάτος, εἰς τὰς ὅποιας νὰ ὑποτάσσωνται τόσον ἡ Διαλεκτικὴ (Λογική), ἡ Φυσικὴ και ἡ 'Ηθική, δσον και οἱ ἄλλοι κλάδοι και τὰ εἶδη τῆς φιλοσοφίας και ἐπιστήμης κατὰ Πλάτωνα. Τὰς

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΦΥΛΑΞΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑΣ

γενικωτέρας και μὲ μεγαλύτερον πλάτος αύτὰς ἐννοίας εύρισκομεν εἰς αὐτὸν τὸν Πλάτωνα, ἐν λάβωμεν ὑπ’ ὅψιν ὅτι ἡ φιλοσοφία του είναι γενικῶς ἐπιστήμη τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὄντως ὄντος, τῆς ἀνωτάτης δηλαδὴ ἐκείνης οὐσίας καὶ ίδεας, εἰς τὴν ὅποιαν συμπίπτουν τὸ ἀληθῶς ἀγαθὸν καὶ τὸ ὄντως καλὸν καὶ ἀποτελοῦν, κατὰ τὸν Πλάτωνα, μίαν ἀνωτάτην ὑπαρξίν. Διὰ τοῦ «ἀληθοῦς», «τοῦ ἀγαθοῦ», «τοῦ καλοῦ» καὶ τῆς «ἀνωτάτης οὐσίας καὶ ίδεας», διακρίνονται καὶ χωρίζονται τὰ διάφορα εἶδη καὶ τὰ πεδία τῆς φιλοσοφικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἔρευνης, καθώς καὶ οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς φιλοσοφίας, εἰς τοὺς ὅποιους χωρίζεται καὶ ἡ μετὰ τὸν Πλάτωνα ἐπιστήμη, εἴτε θεωρητική, εἴτε πρακτική. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπὸ «τὸ ἀληθὲς» καὶ τὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας δυνάμεθα νὰ περιλάβωμεν: 1) Τὴν Διαλεκτικὴν ὡς Μέθοδον (Λογικήν, θεωρίαν τῆς Γνώσεως, Γλωσσοφιλοσοφίαν κλπ.) καὶ ὡς Ἰδεοθεωρίαν καὶ Μεταφυσικήν. 2) Τὴν φυσικὴν ὡς Ὀντολογίαν γενικῶς, ὡς Φυσιοφιλοσοφίαν, ὡς Ἀνθρωπολογίαν καὶ ψυχολογίαν, ὡς Θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν τῆς θρησκείας. Υπὸ «τὸ ἀγαθὸν» είναι δυνατὸν νὰ περιληφθῇ: 1) ἡ Ήθική (Ἡθικὴ τοῦ ἀτόμου, Κοινωνιολογία, Πολιτειολογία, Φιλοσοφία τοῦ δικαίου κλπ.) 2) ἡ Παιδαγωγικὴ καὶ ἡ θεωρία τῆς ἀγωγῆς ἐν γένει. Υπὸ τὸ καλὸν είναι δυνατὸν νὰ περιληφθῇ ἡ κατὰ Πλάτωνα Αἰσθητικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία τῆς τέχνης. Υπὸ τὴν γενικὴν ἐννοίαν τῆς ἀνωτάτης οὐσίας καὶ ίδεας τέλος είναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ὀλοκλήρωσίς τις τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας ὡς ἐπιστήμης τοῦ ἀληθῶς ἀληθοῦς, τοῦ ἀληθῶς ἀγαθοῦ, τοῦ ἀληθῶς καλοῦ καὶ τοῦ ὄντος, ὅπου νὰ περιγράφηται καὶ ἡ ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων καὶ φαινομένων πρὸς τὰς οὐσίας καὶ ίδεας καὶ ἀπὸ τούτων πρὸς τὴν ἀνωτάτην οὐσίαν καὶ ίδεαν πορεία, ὅπως θέλει καὶ ἐννοεῖ αὐτὴν ὁ Πλάτων εἰς τὴν Πολιτείαν κλπ.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τοιαύτης διαιρέσεως περιγράφεται ἐν τοῖς ἐπομένοις ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος κατ’ ειδικὰ Κεφάλαια.

3. Τὸ ἀληθές.

α') Ἡ διαιλεκτικὴ ἔρευνα καὶ ἔξακριβωσις τῆς ἀληθείας.

Ἐκ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης ἔξαρτάται, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἡ ἡθικοποίησις τοῦ ἀτόμου, ὁ ἀρμονικὸς κόινω-